

УДК 339.137

О. Скаленко, провідний науковий співробітник
Інституту світової економіки і
міжнародних відносин НАН України,
академік Міжнародної академії
інформатизації при ООН

ГЛОБАЛЬНОСИСТЕМНА КОНЦЕПЦІЯ НАБУТТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті концептуально представлені основні положення стратегії формування конкурентоспроможного соціально-економічного потенціалу в глобальносистемному вимірі з метою їх використання в процесах розбудови національного господарства.

Ключові слова: концепція, глобальносистемність, конкурентоспроможність, економіка, інформація, інтелект, інновації.

Скаленко А. Глобальносистемная концепция достижения конкурентоспособного социально-экономического потенциала.

© О.Скаленко, 2011

В статье концептуально представлены основные положения стратегии формирования конкурентоспособного социально-экономического потенциала в глобально-системном измерении с целью их использования в процессах построения национального хозяйства.

Ключевые слова: концепция, глобальносистемность, конкурентоспособность, экономика, информация, интеллект, инновации.

Skalenko O. Global-system conception of achievement of competitive socio-economic potential.

In the work the substantive positions of strategy of forming of competitive socio-economic potential are conceptually presented in the global-system measuring with the purpose of its usage in the processes of construction of national economy.

Key words: conception, global-system, competitiveness, economy, information, brain, innovations.

Враховуючи чітко виявлені реалії життя та імперативні тенденції світового розвитку, глобалістично-цивілізаційний підхід до вирішення проблем розбудови по-сучасному ефективних й безпечних національних економічних систем сьогодні можна визначити не тільки феноменально закономірним, а й об'єктивно необхідним.

Проведений нами загальносистемний розгляд проблем ефективної структури соціально-економічного процесу як теоретично, так і практично показує, що стратегічний пріоритет сьогодні закономірно треба надавати інноваціям у сфері формування національного науково-інформаційного ресурсу. Оскільки в цьому руслі також знаходяться проблеми організації національного соціально-економічного процесу в конкурентоспроможному режимі, то тут треба прямо сказати: поки що у нас відсутнє стратегічне бачення цієї проблематики не тільки з погляду наших потреб, внутрішніх реалій і ресурсних можливостей, а й з огляду на інтенсивні й надпотужно впливові глобалізаційні хвилі, які об'єктивно необхідно вимагають відповідної до часу модернізації систем господарювання у світовому конкурентному середовищі.

Без усякого сумніву, в процесі вивчення поставлених проблем насамперед ми зобов'язані глибше й по суті розібратись у ключовій термінології: глобальність, конкурентоспроможність, інновації.

Якщо наголосити на головному, то зрозуміло, що стратегічний погляд на ці проблеми у контексті вказаних визначень принципово можливо сформулювати тільки за умов наявності сучасних методологічно-концептуальних засад. Тобто, тут треба спиратись на поглиблені знання сутності феноменів глобалізації, конкуренції та інноватизації. Але, на жаль, сьогодні в сфері діяльності і розвитку ми також фактично маємо і методологічну, і конкретну концептуальну кризу. Тому, користуючись авторськими розробками, викладеними в науковій монографії "Глобальні резерви поступу: інформація+інтелект+інновації" [1], спробуємо охопити стратегічну проблематику конкурентоспроможності за глобально-цивілізаційним підходом.

З огляду на загальноприйняте у практичному використанні розуміння, а також пояснення, витлумачені різними словниками, термін "конкуренція" означає суперництво, змагання, боротьба за досягнення кращих результатів діяльності в будь-якій сфері. Таким чином вміння, в тому числі й потенційне, досягати високої та найвищої результативності уже може свідчити про конкурентоздатність даного суб'єкта діяльності. А власне конкурентоспроможність, як системна характеристика суб'єктів і здебільшого результатів соціально-економічної діяльності, означає вже перевірену практикою високу, або найвищу серед учасників конкурентного співробітництва ефективність праці конкретного суб'єкта, достатній обсяг та високу якість виробленої і реалізованої ним товарної продукції у світовому вільноринковому середовищі.

Така результативність праці на усіх рівнях, починаючи від суто індивідуальної до колективної в національному та міжнародному вимірах, повинна, як нам відомо, приносити найбільші прибутки і соціальну користь працівникам, народові та державі. Принагідно зауважимо, що такі позитиви реально випадають не завжди. Буває, що процеси конкуренції породжують моно- або олігополії, тому для збереження творчо-конкурентного середовища майже усі розвинені країни формують спеціалізовані антимонопольні структури, які мають запобігати явищам так званої несумлінної конкуренції.

Нагадаємо, що тут ми загальносистемно, тобто за глобальним підходом розглядаємо проблему формування власне інноваційної

стратегії конкурентоспроможного розвитку того чи іншого суспільства, тієї чи іншої господарської структури, того чи іншого підприємства в тій чи іншій країні. Якщо йтиметься про українське суспільство, то, зрозуміло, має бути врахована ще й його системна національна специфіка. До речі, можна сказати, що в нашій державі сьогодні про інноваційний шлях розвитку також говориться немало. І вже не просто сказано, а й навіть "конструктивно" закладено, наприклад, в українських програмах національного розвитку.

На жаль, в цих програмах ми не бачимо адекватного до вимог часу саме методологічно-концептуального підходу. А бачимо, що майже повна безсистемність урядових дій призвела до тривалої "системної кризи", а також доконечно затуманила й заплутала позитивні орієнтири діяльності і розвитку в тенетах "імпорتنих", тобто національно ще не зовсім усвідомлених "неологізмах" типу глобалізація, інформатизація, інтелектуалізація, стабілізація, модернізація, інноватизація тощо.

Таким чином, у процесі поглибленого розгляду проблеми формування інноваційної стратегії конкурентоспроможного розвитку наблизився момент сутнісного усвідомлення терміна "глобальність". Майже усі словники трактують цей термін як всезагальність та планетарність. У нашому випадку глобальність стратегії – це її всезагальність в об'єктивно закономірному вимірі. Тобто, в цій проблемі нам треба глибинно обґрунтувати два основні положення: а) показати, що інноватизація та інноваційний ресурс є об'єктивно необхідною основою прогресу; б) чітко визначити фундаментальні механізми формування та функціонування інноваційного ресурсу в усіх без винятку соціально-економічних системах.

Отже, що ж таке інновації та інноватизація по суті? Для чого конкретно вони потрібні в соціально-економічному житті? Яким чином здобуваються та формуються інноваційні ресурси?

Відповідь на ці питання може бути праксеологічно стислою: інновації – це прогресотворчі результати інтелектуальної праці. Конкретніше – це нові суто наукові, науково-прикладні, організаційно-управлінські та винахідницько-раціоналізаторські розробки, що впроваджуються з метою перманентного вдосконалення соціально-економічного життя. Отже, це глобальна функція інновацій.

Загальносистемний, або глобалістично-цивілізаційний підхід до розгляду фундаментальної сутності інновацій та проблематики інноватизації усіх сфер життя, в свою чергу, вимагає послідовного усвідомлення генезису та механізмів функціонування інноваційного ресурсу в соціально-економічних системах. Отже, будучи новими результатами в процесі пізнання об'єктивно існуючого світу, фундаментальні природничо-наукові інновації, як стратегічно пріоритетний ресурс на шляху свого функціонування в трудових процесах, закономірно називаються відкриттями. А як науково сформульовані поняття про відкриті закономірності перебігу природних процесів вони на методологічному плані складають головну частину цілепокладальної, генетично та функціонально єдиної науково-інформаційної системи людства і кожної нації, передусім, в якості праксеологічної основи людської діяльності, безпечного та ефективного соціально-економічного розвитку.

Для того, щоб досконало врахувати глобальну та пріоритетно стратегічну функцію наукових відкриттів у соціально-економічних процесах треба ретельно простежити їх феноменологію вже як фундаментального, об'єктивно необхідного інформаційного ресурсу в процесах людської праці, особливо для організації конкурентоспроможних трудових систем на сучасному етапі розвитку.

Отже, відкриття як науково обґрунтовані поняття про закони розвитку об'єктивно існуючого світу стають інформаційною першоосною для практичної діяльності, в тому числі основою для саморозвитку науки. Тобто, в своїх практично-функціональних циклах відкриття феноменологічно переходять у парадигми, вчення, теорії, концепції, методи, винаходи тощо. Але науково-прикладні розробки – це вже результати інтелектуальної творчості з використанням відкриттів як первинно об'єктивного інформаційного ресурсу інноваційного розвитку. Отже, відкриття і винахід – це принципово різні речі.

І ще зауважимо, що достовірним відкриттям може вважатися лише фундаментально-наукове поняття (як сутність) про, власне, природні явища та характер здійснення міжоб'єктних, тобто незалежних від людини процесів. А технологічний винахід чи управлінський прийом – це вже конкретно-цільовий спосіб або

пристрій, який для того, щоб міг бути реалізованим та соціально корисним, принципово повинен розроблятися лише на основі уже відкритих закономірностей перебігу природних процесів.

Таким чином, окрім фундаментально-наукових відкриттів, нова конкретно-цільова, тобто прикладна організаційно-управлінська та науково-технічна інформація феноменологічно-інтегрованим чином складає інноваційний ресурс розвитку, який, зрештою, і забезпечує конкурентоспроможність технологічно-виробничої сфери як передумови кращого задоволення духовних, фізіологічних та екологічних потреб людей у кожному суспільстві.

То чому ж ми наголошуємо на інноватизації саме технологічно-виробничої сфери суспільства? Яким чином новітні, наприклад так звані високі технології впливають на конкурентоспроможність?

По-перше, передумовність соціально-економічного забезпечення людей, беззаперечно, підтверджена усією історією світового розвитку. Особливу очевидність цьому аргументові надали ХХ та початок ХХІ ст., тобто на етапі, коли, попри усі цивілізаційні успіхи, найбільш чутливою стала проблематика саме глобального плану, і, щонайперш, з мальтусіансько-медоузким забарвленням.

По-друге, світові реалії і тенденції розвитку новітніх часів чітко демонструють визначальну роль рівня розвитку технологічно-виробничої сфери як першопоказника конкурентоспроможності, політичної могутності, екологічної та соціально-економічної безпеки кожної нації.

Отже, в глобальносистемному вимірі нам ще залишилось прояснити питання органічного функціонального взаємозв'язку по-сучасному високих, тобто інноваційних виробничих технологій з поставленою метою досягнення рівня конкурентоспроможності у світовому та національному соціально-економічному просторі.

Зрозуміло, що мова тут повинна йти про фундаментальні, тобто глобально закономірні механізми функціонування інноваційного ресурсу в сфері соціально-економічного життя, передусім та здебільшого, в технологічно-виробничих процесах.

Ми уже встановили, що свій функціональний шлях справжня інновація починає на етапі наукового пізнання об'єктивно існуючого світу, де набуває суто ідеально-інформаційного виміру. Потім, уже як первинно-об'єктивний інформаційний ресурс феноменологічно трансформується в теоретично-концептуальні та прикладні розробки, але також в інформаційному варіанті – як результати творчої інтелектуальної праці – методи, винаходи, корисні промислові моделі, раціоналізаторські пропозиції. В суто технологічно-виробничих процесах ці, по-суті, ідеально-інформаційні інновації переходять у речовинно-енергетичну сферу, знову ж таки за принципом "людського трансінформаційного управлінського чинника" – єдиної рушійної сили цього дещо загадкового процесу.

Ми уже знаємо, що швидкість людського мислення як творчої інтелектуальної праці на ідеально-інформаційній основі великою мірою перевищує швидкість багатьох інших природних процесів. Відтак, людина природно отримала можливість подумки випереджати ці процеси, будуючи на цьому ґрунті свою управлінську могутність, але з інформаційним прямим та зворотним зв'язком.

Функціонально-прогресотворча здатність інтелектуально-інформаційних інновацій, які уже трансформувались у технологічно-виробничу сферу, з загальносистемного (глобально-інформаційного) погляду, фундаментально полягає в ефекті транспсихоінформаційно-технологічного прискорення природно закономірних процесів, у тому числі виробничих. Це об'єктивна, глобально закономірна функція інновацій.

Справа в тому, що однакові за трудовими цілями, але різні за способами та пристроями технологічно-виробничі системи закономірно можуть мати різну ресурсоємність, продуктивність праці та якість виробленої продукції. Саме тому людство як глобальний суб'єкт праці, заради свого виживання та самовдосконалення, буквально приречене постійно вдосконалювати технології своєї діяльності, головним чином, за фундаментальними принципами економії природних ресурсів, підвищення продуктивності та соціальної ефективності праці.

У зв'язку з цим згадаємо ще думку відомого мислителя-глобаліста Ш.Монтеск'є, який, можливо, навіть не здогадуючись

про інтенсивний наступ сучасної глобалізаційної проблематики, сказав: "По-моєму, найбільш досконалим є те, що досягається за найменших витрат". Сприйняття такого розуміння проблем великою мірою полегшує наше завдання виробити саме глобальну інноваційну стратегію діяльності і розвитку в сучасно напруженому конкуренції світогосподарському середовищі.

На превелике щастя, принципи підвищення продуктивності та якості результатів праці в режимі економії ресурсів за своїми напрямками збігаються з вектором дії ефекта транс інформаційно-інноваційнотехнологічного прискорення. Адже, чим менше речовинноенергетичних ресурсів витрачається в трудових процесах, тим менше опір середовища і тим більша швидкість процесів виробництва, тобто продуктивність праці. Власне, перманентний пошук і впровадження в господарське життя ресурсозберігаючих, у тому числі безвідходних технологій – це і є глобальна функціональна сутність інноватизації соціально-економічного життя на рівні національної і міжнародної конкурентоспроможності.

Що стосується інноваційних політичних або організаційно-управлінських рішень, то вони також мають бути доцільно спрямовані на забезпечення високої продуктивності в процесах праці, доконечного отримання гуманітарно та соціально корисних результатів на шляху національного розвитку. Отже, функціонально вони мають концентруватись на проблемі задоволення життєво важливих фізіологічних, екологічних і визначальною мірою духовних потреб людей. Але усе це принципово може здійснюватись лише з використанням уже наявних інформаційних знань про об'єктивні можливості досягнення поставлених трудових цілей як ідеально-інформаційних моделей людських потреб, якісного і продуктивного, інтелектуально-творчого, трансінформаційного цілепокладання в системах соціально-економічної діяльності.

Таким чином, ГЛОБАЛЬНОСИСТЕМНА СТРУКТУРА всебічно ефективного соціально-економічного процесу об'єктивно необхідно й пріоритетно стратегічно повинна включати в себе ІНФОРМАЦІЙНИЙ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ та ІННОВАЦІЙНИЙ ресурси, тобто по-сучасному потужну науково-освітню сферу, постійно збагачуваний новаціями науково-інформаційний

фонд та високоінтелектуальний, творчоспроможний щодо інноваційного поступу кадровий корпус. Адже ці структурні складові ще й сьогодні, в кращому разі, можуть вважатися лише як певні резерви національного поступу.

Згадаймо, що, на жаль, у проблемі успішної реалізації уже прийнятих стратегій ці глобально найвпливовіші ресурси взагалі системно й структурно не визначені. А також нагадаємо, що визначальну роль у процесах реалізації кожної стратегії діяльності і розвитку об'єктивно відіграють так звані соціально-психологічні показники: моральності, правосвідомості і духовного виховання громадян.

Список використаної літератури

1. Скаленко О.К. Глобальні резерви поступу: інформація + інтелект + інновації / О.К. Скаленко. – К.: Основи, 2000. – 398с.
2. Скаленко О.К. Суспільство знань ХХІ ст.: системно-інформаційна теорія розвитку / О.К. Скаленко // Наука та наукознавство. – 2006. – № 1.
3. Скаленко О.К. Глобальна інформаційна стратегія конкурентоспроможного розвитку України / О.К. Скаленко // Матеріали н/т конф. ІСЕМВ НАНУ, 2004.
4. Бард А. и др. Нетократия. – СПб:Стокгольм. школа економіки, 2004. – 256с.
5. Новий курс: реформи в Україні, 2010–2015. Національна доповідь // За заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232с.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2011 р.